

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U. 323(478):327(043.2)

CIOBANU ION

**DEMOCRATIZAREA ȘI MODERNIZAREA SISTEMULUI POLITIC
DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII**

SPECIALITATEA 561.01 – TEORIA, METODOLOGIA POLITOLOGIEI;
INSTITUȚII ȘI PROCESE POLITICE

REZUMATUL

tezei de doctor în științe politice

CHIȘINĂU – 2020

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Științe Politice și Administrative, FRISPA, Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific: SACA Victor, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. **VARZARI Pantelimon**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice.
2. **PÎRȚAC Grigore**, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

Componența Consiliului Științific Specializat a fost aprobată de către Consiliul de Conducere al ANACEC prin Decizia nr. 2 din 28 februarie 2020, în următoarea componență:

1. **Moșneaga Valeriu**, **președinte**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.
2. **Colațchi Angela**, **secretar științific**, doctor în sociologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.
3. **Juc Victor**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice.
4. **Solomon Constantin**, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.
5. **Vasilescu Grigore**, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

Susținerea va avea loc la 20 noiembrie 2020, ora 15.00, în ședința Consiliului științific specializat D.561.01-21, din cadrul Universității de Stat din Moldova, mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, MD-2009, Republica Moldova, bloc IV, aula 222.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expedit la data de 12 octombrie 2020.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:
conferențiar universitar, doctor în sociologie

Colațchi Angela

Conducător științific:
profesor universitar, doctor habilitat în științe politice

Saca Victor

Autor:

Ciobanu Ion

© Ciobanu Ion, 2020

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea problemei abordate. Transformările și fenomenele ce au avut loc pe parcursul ultimelor decenii au evidențiat o interdependență crescândă între procesele de democratizare, modernizare și globalizare ale Republicii Moldova, ca stat independent, cu un sistem politic nou aflat în evoluție. Republica Moldova, ca și alte state independente, după 1991 a pornit pe calea democratizării și modernizării într-un context internațional complicat în care marii actori globali își redefiniuau rolurile. Tocmai de aceea, studiul acestui trinom prin prisma transformărilor globale este de o importanță deosebită în societățile posttotalitare și nu numai. Astfel, realizarea unei cercetări în această direcție permite elucidarea principalelor deficiențe de funcționare a sistemului politic, precum și cele mai importante influențe asupra acestuia, a diverselor acorduri și angajamente pe care Republica Moldova le-a semnat și ratificat cu Uniunea Europeană, Organizația Națiunilor Unite, Banca Mondială și Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională.

Importanța actuală a trinomului democratizare-modernizare-globalizare o deducem, în primul rând, din necesitatea elucidării relației dintre aceste trei procese complementare specifice lumii contemporane. Abordările corelațiilor din cadrul acestui trinom presupun înainte de toate definirea conceptelor de bază și identificarea trăsăturilor specifice ale acestora.

Lucrarea de față este axată pe analiza evoluției sistemului politic din Republica Moldova, din perspectiva transformărilor instituționale, precum și evidențierea evenimentelor ce s-au perindat în legătură cu acesta în perioada anilor 1989 - 2019, când viața politică în republică a cunoscut un dinamism și o efervescență deosebită. În toți acești ani, procesul de democratizare a cunoscut tot mai multe schimbări, fiind direct influențat de calitatea guvernărilor, fiecare având impact puternic asupra evoluției în ansamblu a sistemului politic moldovenesc, asupra afirmării național-statale, a democratizării și modernizării societății, a transformărilor social-politice. Analiza corelațiilor teoretice și practice ale fenomenului „democratizare-modernizare-globalizare” în cazul Republicii Moldova, ne permite să reliefăm influența internațională asupra afirmării și consolidării statalității, precum și asupra mecanismului de formare și implementare a noilor politici și reforme. Un alt argument l-ar constitui faptul că cercetările realizate până acum în ceea ce privește corelația proceselor de democratizare, modernizare și globalizare, au fost analizate separat, ceea ce constituie un argument în plus în favoarea actualității temei investigate. O altă particularitate a procesului de transformare și modernizare a sistemului politic din Republica Moldova, față de alte țări din spațiul est-european, constă în faptul că statele vizate au avut un start comun însă, cu toate acestea, în țara noastră s-a mers pe căi diferite de democratizare și modernizare.

În această ordine de argumente, subliniem că actualitatea investigației noastre este determinată și de necesitatea de a scoate în evidență premisele evoluției procesului democratizării și modernizării sistemului politic al Republicii Moldova în contextul globalizării, precum și erorile comise de cei care se succed la guvernare. Așadar, autorul și-a propus să realizeze o lucrare complexă în acest sens, lucrare care lipsește deocamdată în literatura de specialitate din țară (deși unele aspecte ale temei au fost abordate de cercetătorii din Republica Moldova), fapt care a și determinat alegerea subiectului de investigație.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor supuse investigațiilor. Subiectele ce țin de democratizarea și modernizarea sistemului politic, în ultimele decenii, au început a fi studiate din punctul de vedere al politicilor comparate și al teoriilor relațiilor internaționale. Astfel, cercetările vizate subliniază faptul că se face tot mai vădită necesitatea democratizării sistemului politic, iar buna funcționare a acestuia este determinată, în mare parte, de gradul de conlucrare a instituțiilor politice. Analiza funcționării instituțiilor politice și statale în sistemul politic al Republicii Moldova are importanță nu numai teoretică, dar și practică. În concepția cercetătorilor, aceasta constituie paradigma contemporană a organizărilor complexe, strategia de dezvoltare și de modernizare sistemică a statelor, un model de analiză transdisciplinară a societăților organizate.

Examinarea trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” și efectele acestuia asupra sistemului politic moldovenesc s-a făcut în baza unei serii de lucrări ale savanților: G. Almond, S. Verba [2], și D. Easton și L. Pye [11], care au pus bazele cercetărilor științifice moderne ale sistemului politic. Dacă la A. Tocqueville [45], A. Liphart [26], J. Revel [35] fenomenul democrației este analizat prin prisma factorilor interni, atunci la așa autori ca S. Huntington [21, 22], F. Fukuyama [15], A. Przeworski [33], L. Diamond [10], rolul factorilor externi în tranziția democratică este tot mai important.

O contribuție valoroasă în studiul democrației au adus-o lucrările savanților occidentali, precum sunt: G. Sartori [40], D. Fisichella [13], J. Grugel [18], D. Held [19], A. Liphart [26], R. Robertson [36], Z. Brzezinski [5], J. Karpinski [25] etc. Potrivit opiniei lor modernizarea societății se percepea, în primul rând, ca democratizare a statelor în curs de dezvoltare după modelul occidental; în al doilea rând, modernizarea era privită drept consecință a unei dezvoltări social-economice reușite a statelor „lumii a treia”. Autorii nominalizați subliniază raporturile dinamice ale factorilor interdependenți care acționează într-o colectivitate cu impact direct asupra transformărilor sistemelor politice.

Cercetători ruși, în particular M. Ilin [50], R. Ingelhart [51], S. Kashkin [53], A. Torcunov [55], cercetează modelele democrației liberale și ale globalizării de tip occidental. De asemenea, studiile și cercetările acestor autori explorează influențele internaționale asupra dezvoltării sistemelor politice în statele postcomuniste.

Un rol deosebit pentru cercetarea subiectului democratizării și al modernizării vieții politice din țara noastră au avut-o și lucrările de specialitate ale politologilor autohtoni. Astfel, cercetătorii Gh. Rusnac și C. Solomon în lucrarea *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente și materiale* [7], prezintă o cronică documentară a vieții politice din Republica Moldova în primii zece ani de independență. Remarcăm, de asemenea, că aspectele politice și practice ale procesului de democratizare a Republicii Moldova sunt examinate pe larg din punct de vedere teoretic de către reprezentanții mediului academic: P. Frunțașu [14], P. Varzari [46], V. Saca [38], V. Juc [23], V. Moșneaga [31], V. Capcelea [6], A. Colațchi [9], I. Sandu [39], Gr. Pîrțac [32], Gr. Vasilescu [49], ș.a.

O contribuție importantă la analiza aspectelor politice ale procesului de democratizare și de consolidare democratică a Republicii Moldova o constituie cercetarea din anul 2005 efectuată de R. Gorincioi [17]. Teza sa de doctor prezintă o analiză a corelațiilor teoretice și practice ale binomului „democratizare-globalizare” în condițiile Republicii Moldova și reliefează influența internațională asupra afirmării și consolidării statalității, precum și asupra mecanismului de formare, implementare și control al politicilor interne. Cercetarea noastră însă vine cu o abordare diferită față de cea a dr. R. Gorincioi prin faptul că studiază corelația reciprocă a trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” sub influența factorilor interni și externi asupra sistemului politic moldovenesc.

În cele mai recente culegeri, publicate în 2018 de către Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice „Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european” și „Republica Moldova în contextul necesităților de modernizare”, a căror redactor științific este dl. V. Juc [28], sunt analizate un șir de procese și fenomene care au tangențe directe cu cercetările noastre. În culegerile respective efortul cercetătorilor este axat pe coordonatele conceptual-teoretice și politico-juridice, instituțional-electorale, economice și sociale ale proceselor de modernizare a Republicii Moldova. În aceste culegeri, un interes aparte este acordat aspectelor modernizării țării noastre în contextul evoluției relațiilor sale cu Uniunea Europeană, tranziției spre democrație, puterii elitiste și puterii birocratice, proceselor electorale și migraționiste, impactului contextului regional, transformărilor geopolitice regionale asupra modernizării Republicii Moldova.

În raport cu literatura de specialitate existentă în țară, prin această teză ne propunem să dezvoltăm o înțelegere mai specifică și mai precisă din punct de vedere teoretic a rolului cauzal și a naturii perturbațiilor ce țin de trinomul „democratizare-modernizare-globalizare” și influențele acestuia asupra sistemului politic. Cu toate acestea, în Republica Moldova, la fel ca și în statele vecine, nu a existat o preocupare permanentă în vederea studierii aprofundate a influenței globalizării asupra democratizării, fapt care a determinat alegerea acestei teme de investigație.

Problemele principale de cercetare propuse cu titlu de ipoteze:

1. Formele contemporane ale democrației sunt rezultatul unei serii de evoluții determinate de procesul de globalizare ce necesită o reevaluare continuă, care să fie justificată sub aspect teoretic de investigațiile științifice.

2. Transformările democratice, orientate spre modernizare, au avut în statele postcomuniste diferite evoluții, acestea fiind strâns legate de existența unei societăți civile, unei elite politice reformatoare și, desigur, unei idei naționale, integratoare.

3. Procesul de constituire și consolidare a sistemului politic moldovenesc are un caracter tranzitoriu, marcat de evoluții, dar și de involuții, cu impact direct asupra practicilor democratice, dezvoltării economiei de piață și a constituirii unei culturi politice consolidate.

4. Evoluția sistemului politic din Republica Moldova este strâns legată de parteneriatele stabilite de țara noastră cu actori globali, precum Banca Mondială, USAID, ONU și Uniunea Europeană, actori care au determinat și influențat direct și indirect, în mod pozitiv, politicile și reformele de restructurare a statului.

Scopul și obiectivele tezei. Ținând cont de actualitatea și de gradul de investigare al temei, ne-am propus drept **scop** studierea procesului de democratizare a sistemului politic moldovenesc, prin prisma corelației cu modernizarea și globalizarea, precum și influențele acestor factori asupra evoluției instituționale și relațional-politice a Republicii Moldova. Aceste variabile oferă prezentului demers științific o nouă manieră, transdisciplinară, de conceptualizare; o nouă abordare de analiză și sinteză a modului de constituire a societăților contemporane.

În vederea realizării scopului propus, au fost formulate **următoarele obiective:**

- A realiza o analiză istoriografică complexă a cercetărilor științifice în domeniu atât ale autorilor din țară, cât și ale celor de peste hotare, demers necesar pentru cunoașterea și înțelegerea constituirii și evoluției fenomenelor „democratizare”, „modernizare” și „globalizare”.
- A examina abordările teoretico-metodologice ale corelațiilor din cadrul trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” prin prisma evoluției sistemului politic.
- A evalua impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice în unele state est-europene în contextul provocărilor globale.
- A examina specificul relației democratizare-modernizare în sistemele politice ale unor state din spațiul ex-sovietic.
- A cerceta geneza și evoluția sistemului politic moldovenesc.

- A reliefa legătura dintre democratizare și modernizare a sistemului politic din Republica Moldova.
- A determina impactul europenizării asupra sistemului politic moldovenesc.
- A stabili rolul actorilor globali în dezvoltarea democrației din țara noastră.

Metodologia cercetării științifice. În realizarea prezentei lucrări, pentru atingerea scopului și a obiectivelor tezei, au fost utilizate două categorii de metode de cercetare: 1. metode care au servit la examinarea materialului teoretic, selectarea bibliografiei și cercetarea surselor, acumularea informației necesare, cum ar fi: *analiza, sinteza, inducția, deducția*; 2. metode de cercetare care au servit direct scopului investigației: *abordarea sistemică; analiza comparativă; metoda istorică; metoda behavioristă și structural-funcțională; studiul de caz, etc.* Combinarea tuturor acestor metode ne-a permis realizarea unei cercetări complexe în determinarea particularităților proceselor de democratizare, modernizare și globalizare, precum și în obținerea unor clarificări în evoluția sistemului politic din Republica Moldova și din alte state din regiune.

Examinarea literaturii de specialitate ne-a permis să remarcăm oportunitatea utilizării acestor metode în cazul cercetării instituțiilor politice, a fenomenelor și sistemelor politice. Drept rezultat, a fost realizat un studiu complex, cu valențe interdisciplinare din punct de vedere metodologic, care contribuie la crearea unui tablou mai clar privind analiza gradului de cercetare și rolul pe care îl au actorii globali în dezvoltarea democrației în Moldova.

Problema științifică importantă soluționată constă în *determinarea și analiza rolului* pe care l-au avut actorii globali în procesul de democratizare și modernizare a sistemului politic moldovenesc, *fapt care a condus la reliefa*rea unui studiu complex pentru reprezentanții comunității științifice, ai instituțiilor guvernamentale și sectorului asociativ și *a permis prezentarea* unor recomandări privind consolidarea și funcționarea democrației în Republica Moldova.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute: Caracterul inovator al investigației constă în încercarea autorului: 1) de a realiza o sinteză de ansamblu a celor mai importante idei, teorii, concepții și modele asupra democratizării, modernizării și globalizării din literatura de specialitate, atât cea internațională cât și cea autohtonă; 2) de a aborda pentru prima dată, într-o lucrare de acest gen, o analiză complexă a raporturilor din cadrul trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” în contextul evoluției sistemului politic moldovenesc; 3) de a determina rolul și impactul actorilor globali asupra consolidării instituționale a Republicii Moldova; 4) de a reliefa detaliat evoluția democratică a sistemului politic moldovenesc în perioada 1991-2019; 5) de a evalua impactul raportului democratizare-modernizare asupra proceselor euro-integraționiste.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere constau în următoarele:

1. După declararea independenței Republicii Moldova, noul stat creat a pornit pe calea însușirii valorilor democratice. Astfel, respectarea și promovarea valorilor democratice a devenit unul din obiectivele de bază, declarat de toate guvernările perindate pînă acum, dar nu și întotdeauna consecvent promovat.
2. Fortificarea noului sistem politic democratic a presupus eforturi considerabile atât interne cât și externe, pentru crearea, reformarea și modernizarea instituțiilor social-politice. În acest sens, apare necesitatea elucidării impactului factorilor externi, regionali și globali asupra celui intern, din perspectiva înțelegerii interdependențelor ce apar în urma cooperării cu actorii mondiali.
3. Democratizarea autentică a sistemului politic permite transformări complexe menite să asigure partea funcțională, praxiologică care susține modernizarea continuă a mecanismelor de implementare a politicilor statale.
4. Studiarea evoluțiilor democratice în unele state din spațiul central și est-european ne-a permis să observăm că succesul liberalizării vieții politice este strâns legat de existența unei anumite culturi democratice, liberalizări, toleranțe și armonii sociale ca premise ale transformărilor care au avut loc după căderea sistemului bipolar.
5. În vederea modernizării sistemului politic în condițiile actuale ale tendințelor de globalizare, pentru asigurarea funcționării democratice a acestuia, este necesar a cerceta și analiza continuu toate elementele implicate în procesul de racordare la standardele internaționale.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele prezentei investigații științifice au fost obținute în cercetările realizate de autor pe parcursul anilor de studii la doctorat. Ele constituie un suport metodologic pentru cercetătorii care examinează domeniul științelor umaniste privind sistemul politic, economic și social atât pentru mediul preuniversitar, cât și cel universitar, dar și un suport teoretico-practic pentru reprezentanții puterii publice.

Rezultatele obținute au fost prezentate la următoarele foruri științifice naționale și internaționale:

1. Conferința științifică internațională a doctoranzilor „*Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*” (Universitatea AȘM, Chișinău, 10 martie 2015);
2. Conferința științifică internațională „*Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*” (Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” Cahul, 5 iunie 2015);
3. Conferința științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*”, USM (Chișinău, 8-9 noiembrie 2015);

4. Conferința științifică internațională a doctoranzilor „*Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*”. Ediția a V-a (Universitatea AȘM, Chișinău, 22 martie 2016);
5. International Conference „*Political Science, international relations and security studies*”, International Conference Proceedings the Xth edition.(Sibiu, România, May 27-29, 2016);
6. Conferința științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*”, USM (Chișinău, 9-10 noiembrie 2017);
7. Conferința științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*”, USM (Chișinău, 9-10 noiembrie 2018);
8. Conferința științifică națională cu participare internațională „*Integrare prin Cercetare și Inovare*”, USM (Chișinău, 7-8 noiembrie 2019);

Publicații la tema tezei: Ideile științifice expuse și-au găsit elucidare în 11 articole științifice, dintre acestea 10 fără coautor, fiind prezentate la 8 foruri științifice naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, democratizare, modernizare, globalizare, sistem politic, Uniunea Europeană, actori globali, tranziție, transformări democratice.

Volumul și structura tezei: Teza „*Democratizarea și modernizarea sistemului politic din Republica Moldova în contextul globalizării*” este constituită din adnotări (în limbile română, engleză și rusă), lista abrevierilor utilizate în teză, Introducere, patru capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografie din 258 de titluri, 148 de pagini text de bază, Declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este subliniată actualitatea și importanța analizei etapelor de democratizare și modernizare a sistemului politic din Republica Moldova pe parcursul anilor de independență până la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Acest compartiment evidențiază ipotezele pentru verificare, scopul și obiectivele lucrării, principalele metode de cercetare aplicate în scopul studiului, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică soluționată de autor, importanța teoretică și valoarea aplicativă a rezultatelor cercetării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei, principalele rezultate prezentate în diferite publicații și în cadrul conferințelor naționale și internaționale.

Capitolul 1, intitulat **SEMNIFICAȚIA DEMOCRATIZĂRII, MODERNIZĂRII ȘI GLOBALIZĂRII SISTEMULUI POLITIC: ABORDĂRI ISTORIOGRAFICE ȘI TEORETICO-METODOLOGICE**, conține studiul istoriografic și repererele conceptuale, teoretico-metodologice și politologice de investigație a problemelor abordate. În primul subcapitol, cu titlul **Geneza, constituirea și evoluția conceptului „democratizare” - „modernizare” a sistemului politic: studiu istoriografic** sunt elucidate cele mai relevante elaborări științifice la temă, perfectate de cercetători științifici atât din străinătate, cât și din Republica Moldova.

Democrația ca stare valorică și democratizarea sau modernizarea în calitate de proces - sunt două subiecte care au suscitat interesul cercetătorilor pe parcursul anilor. Fiind ambele sub influența acțiunii umane, realitatea și multiplele experiențe complexe nu au încetat să ofere noi și noi obiecte de cercetare. Astfel, Alexis de Tocqueville în lucrarea *Despre democrație în America* afirmă că „democrație” înseamnă „egalitatea condițiilor” spre care tind societățile moderne [45, p. 41]. Cu referire la acest subiect, politologul italian G. Sartori [40, p.28] menționează că majoritatea studiilor despre democrație reprezintă modul în care țările, guvernele încearcă să se îndepărteze tot mai mult de sistemele autoritare, orientându-se spre democrație, astfel conceptul de „democrație” este dezbatut pe larg de politologi, care văd democrația drept un proces legitim doar atunci când toți cetățenii unui stat beneficiază de punerea în practică a drepturilor omului.

Savantul italian L. Morlino relevă anumite elemente ale democrației, cum ar fi procesul de consolidare și cel de „calitate a democrației” sau „buna democrație”. Potrivit acestuia, „o bună democrație este caracterizată prin garantarea drepturilor și egalitatea cetățenilor, absența chiar și la nivel local a aspectelor dominate de către organizațiile criminale, absența corupției în aparatele politice, administrative și judiciare” [29, p. 10-11].

Pentru a consolida importanța studierii procesului de democratizare, este relevantă asumția lui A. Przeworski [33], care menționează că democrația, este descrisă ca un sistem în care guvernarea poate

pierde alegerile și acceptă rezultatele, fără a încerca să distrugă sistemul. Ideea că toată lumea poate deveni democratică, indiferent de condițiile religioase, culturale și economice existente în fiecare țară, îi aparține expertului în democrație L. Diamond [10]. Iar unii adepți ai direcției liberalismului, ca G. Almond [2], consideră democratizarea ca formare a sistemului social-politic deschis, ca intensificare a mobilității și integrării sociale a cetățenilor în comunitatea politică. În viziunea lui J. Grugel, în ciuda diversității presiunilor globale pentru democratizare, consolidarea democrației are o determinare națională, ea fiind dependentă de doi factori: apariția unor societăți civile puternice și energice, care lucrează pentru democratizarea politicii și pentru responsabilizarea statului și dezvoltarea unui stat capabil și flexibil [18, p.15].

O contribuție importantă la cercetarea subiectului democratizării vieții politice din țara noastră au avut-o lucrările de specialitate ale politologilor autohtoni. Astfel, Gh. Rusnac, C. Solomon, M. Cernencu și A. Galben în lucrarea *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente și materiale* [7], au analizat și sistematizat într-o cronică documentară viața politică din Republica Moldova în primii zece ani de independență. Autorii au evidențiat rolul actelor normative elaborate de către Parlamentul și Guvernul noului stat creat (Declarația Suveranității; Declarația de Independență; Decretul cu privire la puterea de stat; Constituția; legile cu privire la cetățenie; la proprietate; etc.), care au pus baza politico-juridică a suveranității și independenței Republicii Moldova și, totodată, au deschis calea spre edificarea democrației în țara noastră.

În lucrarea *Aspecte ale vieții politice în Republica Moldova (1989-2002)* [41, p.3-6], politologul C. SOLOMON realizează primele investigații privind evoluția democrației din Moldova prin prisma instituționalizării sistemului politic, care, potrivit autorului, contribuie la cunoașterea profundă și interpretarea veridică a evoluției vieții politice în perioada de tranziție. De asemenea, C. Solomon este autorul unor cercetări istorico-politologice interdisciplinare privind instituționalizarea și evoluția sistemului politic democratic din Republica Moldova prin prisma evaluării proceselor de democratizare și identificării complexității problemelor cu care se confruntă societatea în tranziție. În lucrările cercetătorului P. Frunțașu [14, p.3], autorul consideră că democrația nu întotdeauna aduce stabilitate politică, aceasta nu poate fi obținută fără niște mișcări simțitoare în direcția creșterii bunăstării materiale a populației, fără crearea unui sistem puternic dezvoltat al protecției sociale a cetățenilor, fără o legislație dinamică, fără prezența unei clase de mijloc numeroase care constituie baza socială durabilă și stabilă a oricărei societăți democratice.

În câmpul cercetărilor autohtone, procesul de democratizare a fost valorificat și de politologul V. Saca. În monografia *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii* [37], precum și în unele

articole referitoare la acest subiect, cum ar fi *Aspecte ale modernizării sociopolitice a Republicii Moldova în contextul tranziției spre democrație, Raportul dintre democratizare și modernizare în condițiile societății în schimbare* [38], cercetătorul conchide că valorificarea procesului democratic în Republica Moldova depinde de calitatea realizării tranziției și transformărilor democratice; crearea unei structuri sociale deschise, moderne, cu o manifestare reală a clasei de mijloc, ca bază a stabilității sociale și politice, a consolidării democrației; demonopolizarea controlului politic asupra resurselor economice; modernizarea sistemului instituțiilor politice, raționalizarea pluripartidismului.

În culegerea *Republica Moldova în contextul necesităților de modernizare* se conțin, de asemenea, abordările științifice ale politologilor V. Juc [34, 24], și P.Varzari [34, 46] privitor la acest subiect. Într-un alt articol *Viața politică în Republica Moldova*, V. Juc realizează o trecere în revistă a democratizării cadrului normativ și al celui instituțional în procesul de devenire a statului Republica Moldova, identificând și etapele dezvoltării acestuia [23, p.20-46]. Autorii și-au adus contribuția esențială în cercetarea vieții democratice autohtone, realizând studii relevante privind elitele politice [46; 47 p. 28], dar și prin cele ce vizează importanța culturii politice în consolidarea democrației.

Remarcăm, de asemenea, că unele aspecte politice și practice ale procesului de democratizare a Republicii Moldova sunt prezentate și în publicațiile cercetătorilor V. Moșneaga [31], V. Capcelea [6], A. Colațchi [9], I. Sandu [39], Gr. Pîrțac [32], Gr.Vasilescu [49]. O contribuție importantă la analiza procesului de democratizare și de consolidare a Republicii Moldova o constituie cercetarea lui R. Gorincioi [17], care pune în valoare substanța, evoluția și finalitatea proceselor social-politice de transformare democratică prin prisma democratizării în funcție de factorii externi, specifici globalizării. Totuși, studiul nostru vine cu o abordare diferită față de cel al lui R. Gorincioi prin faptul că abordează corelația reciprocă a trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” sub influența factorilor interni și externi asupra sistemului politic moldovenesc.

Autorii români A. Marga [27], A. Karpinski [25], ruși ca V. Inozemțev [52] și K. Nikiforov [54] apreciază modernizarea prin schimbările semnificative produse de aceasta în sistemul sociopolitic. În concluzie, menționăm că studiile elaborate pun în lumină, în diferită măsură, problemele abordate. Însă mai puțin găsim o cercetare cuprinzătoare, complexă a interconexiunii factorului democratic cu cel modernizator, care să fie abordată prin prisma globalizării.

Al doilea subcapitol, **Aspecte corelative ale democratizării, modernizării și globalizării în evoluția sistemului politic**, scoate în evidență principalele abordări ale savanților privind geneza și constituirea conceptelor de democratizare, modernizare și globalizare ca trinom, realizând o sinteză a discuțiilor științifice asupra aspectelor corelative dintre conceptele sus-numite, evidențiind și problemele

de bază ale evoluției acestuia. După S. Huntington, similitudinile geografice și culturale sunt cele mai bune premise pentru difuzia democrației [21]. Totuși, difuzia nu poate iniția de la sine democratizarea – influența și cunoștințele provenite de la alte națiuni pot doar accelera procesul atunci când acesta deja a început. Mai mult decât atât, D. Held, într-o analiză istorică, ajunge la concluzia că din 61 de țări care au adoptat democrația drept model de organizare, 58 au fost supuse la grade diferite de influență externă în vederea promovării tranziției [19]. Astfel, unii cercetători au adoptat ideea că procesele de globalizare tind să fuzioneze cu procesele de democratizare într-o singură forță de dezvoltare. H. Teune consideră că democratizarea și globalizarea sunt două fațete ale dezvoltării lumii contemporane. Aici se află contradicția de bază a dezvoltării sociale: aceasta generând autonomie prin democrație și dependență prin globalizare [44, p.73-74]. În aceeași ordine de idei, profesorul C. Eșanu în articolul *Globalizarea-abordări, componente și consecințe* consideră că: „termenul *globalizare* a fost inclus în circuitul științific în anii 90 ai secolului XX, înlocuind noțiunea de „postmodernism” care era folosită pentru evidențierea problemelor complexe, modificările profunde ale comunității mondiale, transformările în sistemele social-politice” [12, p.115].

În literatura științifică referitoare la acest subiect, autori ca H. Blokland [4], D. Held [19, p.4], P. Hirst [20] desfășoară o adevărată dispută legată de vechimea acestui fenomen - este globalizarea un fenomen nou apărut sau, dimpotrivă, a fost întâlnit în diferite etape ale evoluției umanității? I. Bari [3, p.28] consideră că globalizarea are două trăsături distincte: sfera de acțiune (întinderea) și intensitatea (sau adâncimea). R. Gorincioi subliniază că globalizarea este un fenomen dinamic, neunivoc și nefinalizat ce acționează în mod diferențiat asupra statelor, societăților, organizațiilor și a indivizilor, în funcție de gradul de democratizare, dezvoltare și consolidare național-statală [16, p.2], iar autorii ruși precum ar fi A. Torcunov [56, p.8] consideră că globalizarea actuală, ai cărei martori suntem, este „ceva nou: este epoca în care statele nu mai sunt entități închise, plasate în afara mecanismului relațional mondial”.

Cu titlu de definiție de sinteză autorul propune: *democratizarea* - reprezintă un proces complex, un set de schimbări instituționale, menite să reorganizeze o societate în baza principiilor statului de drept, astfel încât regimul politic creat să fie dependent de controlul popular și să reprezinte expresia voinței acestuia, iar *modernizarea* politică reprezintă procesul de restartare continuă a mecanismelor de manifestare a puterii politice și administrare statală în scopul consolidării și ajustării acestora la noile realități. În schimb, *globalizarea* reprezintă procesul complex și continuu de integrare internațională a economiilor naționale, care generează un nivel crescut de interdependență a oamenilor, societăților, culturilor, drept rezultat al cărora apar standarde și practici unice în statele aflate la o mare distanță unul de altul. Putem spune că extinderea democrațiilor în lume, într-o anumită măsură, este o consecință a

modernizării și globalizării - atât din dorința marilor puteri de a-și crea parteneri în anumite state, iar acestea să fie guvernate democratic, cât și din dorința anumitor țări de a importa democrația, ca o formă de guvernare care să asigure libertatea, dreptatea și demnitatea umană.

Capitolul 2, intitulat RELAȚIA DINTRE DEMOCRATIZARE ȘI MODERNIZARE A SISTEMULUI POLITIC DIN SPAȚIUL EST-EUROPEAN ÎN CONTEXTUL PROVOCĂRILOR GLOBALE prezintă o trecere în revistă a principalelor aspecte de democratizare în unele țări din spațiul est-european, fiind cercetate evoluțiile democratice din unele state ale fostului lagăr socialist cum ar fi Polonia, Ungaria, România. De asemenea, tot aici sunt prezentate și evoluțiile sistemelor politice în unele state ex-sovietice, precum: Federația Rusă, Ucraina și Țările Baltice. Primul subcapitol, intitulat **Impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice a unor state est-europene în contextul globalizării**, este consacrat cercetării științifice a unor elemente și trăsături comune, de impact, avute asupra sistemelor politice ale unor state est-europene.

Cercetătorul american, Z. Brzezinski [5] considera că prăbușirea sistemului bipolar va duce inițial la existența unei dezordini mondiale care va domina începutul erei de după războiul rece. Sfârșitul războiului rece marchează cea de-a treia mare transformare ce a avut loc în secolul XX în structura de organizare a politicii globale și în spiritul ce o motivează. Pentru democratizarea fiecărui stat și realizarea securității colective în regiunile și în zona sud-est europeană, la început rolul cel mai important l-a reprezentat necesitatea formării noilor sisteme politice. După anul 1989, în majoritatea statelor comuniste din Europa, excepție fiind România, populația a reușit, în general prin mijloace pașnice, să înlăture regimurile politice comuniste în Ungaria, Bulgaria, Polonia, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană etc. Procesul de democratizare în acest spațiu a început cu asigurarea pluripartidismului [16]. Pentru sistemele politice din zona Centrală și de Est a Europei, o particularitate aparte o constituie Polonia, care are ca strategie minimală de construcție și consolidare democratică implicarea activă a cetățenilor și societății civile în catalizarea normelor și ordinii democratice. Condiția elementară pentru atingerea nivelului optim de democratizare poloneză a reprezentat-o, atât din punct de vedere istoric, cât și din punct de vedere procesual, societatea civilă.

Astfel, din punctul de vedere al dinamicii și interacțiunilor interne, Polonia tinde să formeze un sistem politic echilibrat, aflat în continuă transformare, cu o densitate constantă a stărilor și etapelor tranziționale. Asemenea Poloniei, Ungaria a devenit după 1989 recipientul unei cantități semnificative de investiții străine, ca rezultat al publicității făcute în jurul ideii de țară ieșită printre primele din comunism și foarte apropiată de piețele vestice. Spre deosebire de Polonia, în Ungaria tranziția spre democrație a fost realizată de elita comunistă care la începutul noului deceniu s-a trezit într-un fel de vid, comuniștii fiind

complet discreditați, dar nimeni altcineva neavând un mandat pentru a guverna și a aplica reformele pe care toată lumea le știa necesare. O particularitate în procesul de edificare a noului sistem politic democratic al Ungariei este faptul că partidele au cooptat intelectualitatea și tehnocrații administrativi, în special la sfârșitul anilor '80, a oferit acestor grupuri stimulente considerabile pentru ca ele să se alăture partidului, întrucât expertiza lor era foarte utilă pentru formularea și implementarea politicilor de reformă.

Referindu-ne la România, remarcăm faptul că debutul procesului de schimbare politică, economică și socială în 1989 a imprimat, în funcție de caracteristicile naționale și ale comunismului ceaușist și de prăbușirea violentă a regimului și sistemului politic totalitar, un caracter preponderent instituțional perioadei de început al tranziției. Scopurile declarate țineau de revenire la democrație, bazată pe sistemul pluripartidist și economia de piață, pe reintegrarea României în spațiul politic și cultural european.

În concluzie, menționăm faptul că Polonia, Ungaria și România chiar de la ieșirea lor din era comunistă au pornit ferm pe calea democratizării după modelul european. În țările din Europa Centrală și de Est elita politică a manifestat capacități de a îmbina adecvat democratizarea și modernizarea, de a le supune strict obiectivelor sistemice ale tranziției, fapt ce le-a reușit, în mare parte, să definitiveze deja tranziția și să se axeze pe consolidarea democrației. Un rol esențial, în acest sens, l-a avut dezideratul ideii de „a reveni în Europa”, caracterizat, atât din perspectivă istorică cât și filozofică [25]. Acest deziderat practic a reprezentat dominantă acțiunilor elitelor politice din aceste state care și-au propus corectarea unei nedreptăți istorice.

Subcapitolul al doilea poartă titlul **Specificul relației democratizare-modernizare în sistemele politice ale unor state din spațiul ex-sovietic**. În fiecare din cele 15 foste republici sovietice, în ultimii ani, s-a constituit un tip aparte de statalitate și de sistem politic. În acest sens, evoluția democrațiilor și sistemelor politice în spațiul dat este una specifică de la modelul european îmbrățișat de Statele Baltice, la autocrațiile Asiei Centrale. Astfel, odată cu trecerea timpului, se accentuează diferența de dezvoltare democratică, economică între fostele componente ale imperiului sovietic. Unele dintre aceste state, care au avut anterior tradiții statale, și-au ales propria cale imediat ce Uniunea Sovietică s-a prăbușit. Altele, aflate la interferența celor mai diverse tradiții istorice, culturale și instituționale, își caută și astăzi identitatea, inclusiv alegerea sistemului de construcție statală, precum și cel al vectorului de dezvoltare externă.

Acest subcapitol analizează evoluția democratică și specificul modernizării în unele state foste membre ale Uniunii Sovietice, și anume, Ucraina, Federația Rusă și Țările Baltice. Raționamentul care a stat la decizia de a alege și analiza evoluția tocmai a acestor state este dictat de faptul că Ucraina, ca și Republica Moldova, în anii săi de independență a oscilat în alegerea modelului de dezvoltare democratică,

iar Federația Rusă a reprezentat elementul central care a influențat procesele politice în toate statele ex-sovietice în calitatea sa de fost centru al imperiului sovietic, dar și în noua postură de hegemon regional care are ambiții de putere globală [54]. În același timp Statele Baltice reprezintă un model al unor state care au ales într-un mod ferm modelul de dezvoltare democratică occidental și anume, cel european. Spre deosebire de Statele Baltice, procesul de democratizare al Ucrainei e unul similar cu acela din restul statelor exsovietice, mai exact s-a reușit construirea unei democrații de tranziție bazată pe pluripartidism, pe alegeri libere și economie de piață. Cu toate acestea, Ucraina în primii 23 de ani de independență până la pierderea Crimeei și începerea conflictului armat din Est-ul țării a oscilat între modelul european de democrație și cel rusesc, fapt care explică starea actuală a unei democrații de tranziție cu instituții de administrare slabe, cu funcționari corupți și cu o economie concentrată în mâinile unui cerc îngust de persoane.

Referindu-ne la Federația Rusă, putem constata că în toată această perioadă s-a construit un sistem politic autoritar cu unele elemente de democrație, fiind un tip de democrație dirijată, sau, cum o declară puterea centrală, democrație suverană [51]. Astfel regimul creat de Putin în ultimii 20 de ani nu a reușit în mod eficient să rezolve contradicțiile, inechitățile sociale profunde și dilemele politice ale țării. În forma actuală, sistemul nu este capabil să renunțe la rolul dominant al statului în societate, nu predispune la respectarea drepturilor și libertăților individuale și nu permite formarea unei clase politice de alternativă și a unei societăți civile puternice, care să promoveze politici noi pentru modernizarea și consolidarea democrației în această țară.

Menționăm că spre deosebire de majoritatea statelor ex-sovietice Țările Baltice reprezintă o excepție, fiind singurele state ale fostei uniuni sovietice care au pornit ferm pe calea democratizării și modernizării după modelul european. Pentru aceste state, democratizarea după modelul european și integrarea lor în structurile euro-atlantice a reprezentat șansa care a permis corectarea unei nedreptăți istorice, dar și o garanție că aceasta nu se va mai repeta.

Capitolul 3 - CONSTITUIREA ȘI EVOLUȚIA SISTEMULUI POLITIC DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESELOR DEMOCRATICE ȘI ALE MODERNIZĂRII, evidențiază principalele aspecte de evoluție și involuție în procesul de formare și funcționare a noului sistem politic democratic moldovenesc, precum și interconexiunea dintre democratizare și modernizare a sistemului politic din țara noastră. Accentele fiind puse pe perioada independenței până la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, deoarece se consideră absolut fondat, că înțelegerea și explicarea evoluției instituționale a sistemului politic al Republicii Moldova, al stării în care se află actualmente, țin

de buna cunoaștere a începuturilor, a fundamentelor care urmau să asigure modernizarea prin dezvoltare și democratizare.

Primul subcapitol, intitulat **Dimensiuni evolutive și stagnante ale sistemului politic moldovenesc** arată că Republica Moldova, ca și celelalte state din fosta Uniune Sovietică, a traversat o perioadă dificilă de schimbări radicale, care cuprind toate sferele vieții și activității. Societatea noastră se confruntă cu o restructurare, în mare măsură contradictorie, dar istoric inevitabilă. Politologul V. Juc [23] consideră pe drept că, în pofida unor schimbări cardinale survenite în sfera politică, Republica Moldova continuă să se confrunte cu o serie de probleme stringente: sărăcia economică, criza de identitate, mizeria socială și nu în ultimul rând cu guvernări, de cele mai multe ori ineficiente. Potrivit cercetătorului C. Solomon [41], una din particularitățile cele mai relevante ale procesului de democratizare a societății post-totalitare rezidă în reafirmarea politicii în viața cotidiană, în redescoperirea ei de către cetățeanul de rând. În atare context, în acest subcapitol, competitorul și-a propus să realizeze o analiză a cauzelor care au determinat momentele de evoluție democratică pe calea modernizării, dar și a cauzelor care au dus la efecte inverse, de involuție și de incertitudine, cu care s-a ciocnit Republica Moldova în această perioadă. Astfel, în literatura de specialitate, cercetătorii autohtoni descriu evoluția democrației Republicii Moldova prin prisma a patru etape de evoluție a statului moldovenesc: instituționalizarea, stabilizarea, reformarea și restructurarea.

Pe parcursul anilor, putem remarca că democrația în țara noastră este însușită într-o anumită măsură după principiul „learning by doing” („înveți în timp ce faci”), iar clasa politică nu și-a corelat într-un mod eficient acțiunile cu societatea civilă care vizau reformele democratice. Caracterul anevoios și necontinuu al democratizării care a oscilat de mai multe ori pe parcursul anilor în evoluție, sau stagnarea acestora, în condițiile Republicii Moldova, a dus la mișcări înapoi, iar exemplul reformelor administrativ- teritoriale care a presupus trecerea de la raioane la județe, și apoi iarăși la raioane, este unul elocvent.

Putem menționa că transformările care au avut loc în procesul de democratizare și modernizare a sistemului politic din Republica Moldova poate fi caracterizat printr-o ambiguitate teleologică cu privire la forma și finalitatea pe care acesta trebuie să o aibă la sfârșitul procesului de tranziție. Clasa politică nu a reușit prin acțiunile sale, prin discursurile realizate să mobilizeze eficient resursele de care dispuneau, societatea civilă, cetățenii la acțiuni comune întru realizarea obiectivelor ce țin de interesul public comun, menite să modernizeze profund societatea.

Al doilea subcapitol **Legătura dintre democratizare și modernizare în câmpul valoric al sistemului politic din Republica Moldova**, este consacrat cercetării interconexiunilor dintre cele două procese în perioada tranziției politice contemporane în țara noastră. Aceasta, ca și în multe țări cu

democrație tânără, reprezintă trecerea de la sistemul totalitar de organizare a puterii politice la sistemul democratic de conducere. Pe de o parte, o astfel de interconexiune presupune un șir întreg de transformări instituționale, o mare parte a cărora la moment în țara noastră sunt implementate. Pe de altă parte, transformările cardinale ale orientărilor valorice ale populației mai continuă. Specificul tranzitoriu al etapei actuale de dezvoltare a societății noastre determină principalele caracteristici ale culturii sale politice, care este și ea o cultură de tip tranzițional.

Astfel, procesele de modernizare a sistemului politic din Moldova au coincis cu procesele democratice de formare și devenire a statului independent și suveran. De aceea, formarea valorilor democratice în conștiința oamenilor s-a dovedit a fi întretesută în procesul național-cultural de autoidentificare a poporului [38, p.50], ce întotdeauna și pretutindeni decurge destul de anevoios. În cazul Moldovei (țară cu un destin istoric complicat), procesul semnalat a căpătat un caracter deosebit de acut și dramatic, contopindu-se cu lupta de renaștere național-culturală a poporului, de revenire la izvoarele culturii naționale. În acest context, ideea de transformare democratică fundamentală a societății este conjugată cu liberalizarea extinsă a vieții sociale, căpătând chiar de la începutul schimbărilor respective un colorit vădit naționalist.

Una din dimensiunile acestor procese este de a oferi cetățenilor cunoștințe, aptitudini și abilități necesare pentru participarea activă la dezvoltarea unei societăți democratice, crearea de oportunități pentru un dialog productiv și rezolvarea conflictelor dintre oameni, construirea consensului, comunicării și interacțiunii; conștientizarea drepturilor și responsabilităților omului, normelor și valorilor, standardelor sociale etice și morale. Fiind principalul partener în dezvoltarea democrației, comunitatea internațională se implică activ în dezvoltarea de proiecte, ce au ca menire creșterea culturii politice și responsabilității sociale a cetățenilor, oferind asistență pentru dezvoltarea societății civile în țara noastră. O altă dimensiune determinată de relația democratizare-modernizare este cea a socializării politice. Socializarea, bazată pe participarea mai largă a cetățenilor la procesele politice prin alegeri dar și în calitate de candidați, este o altă dimensiune pozitivă modernizatoare pe care democrația o aduce [8]. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale, a permis accesul ușor al unui număr cât mai mare din populație la o gamă largă de informație, care contribuie la cunoștințele lor generale despre politic și astfel să înțeleagă și să evalueze faptele politice, să formuleze opțiuni politice și să participe la rezolvarea problemelor politice corespunzător statutului și rolurilor pe care și le-au asimilat.

Pe lângă dimensiunea culturală și cea a socializării politice, democratizarea Republicii Moldova a creat într-o anumită măsură premise pentru procese de modernizare și pe alte palete, cum ar fi cel instituțional, juridic, educațional, al drepturilor omului. Ca rezultat, s-a reușit parțial, modernizarea

serviciilor publice, dar și crearea unei agende oficiale care recunoaște că implementarea drepturilor omului reprezintă o condiție indispensabilă pentru realizarea unei bune guvernări și în acest sens majoritatea politicilor statului, cel puțin declarativ, înglobează elemente ce țin de crearea oportunităților egale de participare a tuturor cetățenilor. Așadar, modernizarea sistemului politic al Republicii Moldova se realizează gradual, pe mai multe niveluri, fără a avea un impact vizibil pentru moment. Este un proces care are loc atât pe verticală, cât și pe orizontală. Continuarea modernizării instituțiilor administrativ-statale reprezintă unica cale care va asigura sustenabilitatea și eficiența acestora în actualele condiții dictate de transformările globale.

În concluzie, subliniem faptul că cadrul sociopolitic transformator al societății în schimbare din Republica Moldova este însoțit de factori evolutivi complecși și multivalenți ca semnificație și rezonanță socială majoră pentru binele comun, dar și pentru binele în parte al fiecărui cetățean. Astăzi devine tot mai vădit rolul pe care ar trebui să îl aibă instituțiile statale și politice la edificarea democrației pluraliste, observăm totuși că calea parcursă în procesul de democratizare nu este una rectilinie, ci în salturi, marcată de enorme dificultăți ale devenirii în condițiile dependenței economice și instabilității politice.

Capitolul 4, intitulat **CONSECINȚELE GLOBALIZĂRII ASUPRA DEZVOLTĂRII SISTEMULUI POLITIC MOLDOVENESC**, observăm rolul instituțiilor globale în dinamizarea proceselor de dezvoltare, în eficientizarea politicilor, dar și în înțelegerea procesului de integrare și de asimilare a valorilor și normelor democratice. În primul subcapitol, denumit **Impactul proceselor europenizării asupra sistemului politic: realități și perspective** este analizat impactul pe care îl are Uniunea Europeană (UE), ca actor regional de anvergură globală, asupra sistemului politic moldovenesc, precum și contribuția la consolidarea democrației din Moldova și a modernizării instituțiilor și serviciilor publice. Uniunea Europeană, prin potențialul său economic, tehnologic, politic și diplomatic, reprezintă un actor de nivel global.

Plecând de la premisa că globalizarea reprezintă o întindere a proceselor economice, politice, sociale și culturale peste granițe, regiuni și continente, determinate de extinderea activităților actorilor transnaționali de nivel global, acestea au stabilit regulile de organizare și desfășurare a anumitor acțiuni pe un areal întins. Astfel, globalizarea ca și proces complex presupune interacțiuni multiple între societăți ce aparțin unor zone de civilizații diferite [12]. Aceasta generând fenomenul standardizării, prezent practic în toate nivelurile: politic, economic și cultural, iar în acest mod, globalizarea devine o forță ce se impune în mod incontestabil și în evoluția sistemului politic al statelor.

Pe parcursul anilor, de la proclamarea independenței, a fost edificat un dialog relativ stabil între UE și Republica Moldova. Putem vorbi chiar despre un cadru juridic, mai mult sau mai puțin funcțional,

care pare să confirme doleanța noastră de integrare europeană. La început, colaborarea cu Uniunea Europeană a fost stabilită prin Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC), unde dialogul politic reprezintă unul din elementele esențiale ale acestuia. Noua formă de cooperare politică constituia, deopotrivă, expresia interesului UE de a angaja Moldova în asumarea fermă a responsabilității ce-i revine întru conservarea stabilității și securității în Europa, precum și al interesului Republicii Moldova de a-și asigura sprijinul UE în consolidarea fragilului său statut de stat independent și integrarea sa în comunitatea națiunilor democratice [34]. Obiectivele enunțate de dialogul politic sunt edificatoare în această privință. În conformitate cu ele, Părțile se angajează să contribuie la o mai mare convergență a pozițiilor lor în problemele internaționale de interes reciproc, să sprijine transformările politice și economice ce au loc în Republica Moldova, să încurajeze cooperarea în chestiuni ce țin de consolidarea stabilității și securității în Europa, respectarea democrației, promovarea drepturilor omului și ale minorităților. La fel și Planul de Acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană a constituit o bază solidă pentru o mai bună integrare economică bazată pe adoptarea și implementarea regulilor și reglementărilor economice și comerciale având potențialul de a spori la acel moment comerțul și creșterea investițiilor.

Noi perspective de consolidare a democrației și modernizării Republicii Moldova a deschis și Parteneriatul Estic, creând premise pentru semnarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, iar Acordul de Asociere RM-UE [1] stabilește un nou cadru juridic pentru cooperarea cu UE, care transferă cooperarea țării noastre cu UE la o nouă etapă, cea a asocierii politice și integrării economice, reflectând importanța strategică a relațiilor moldo-comunitare.

Concluzionând, menționăm, cu toate că în ultimii 10 ani Republica Moldova a pornit mai accelerat pe calea democratizării după modelul european fiind atinse anumite realizări, corupția și crizele politice care au urmat, au stopat într-o anumită măsură procesele de modernizare și consolidare instituțională.

Subcapitolul doi - **Rolul actorilor politici globali în dezvoltarea democrației din Republica Moldova**, prezintă rolul altor organisme internaționale precum sunt Organizația Națiunilor Unite (ONU), Banca Mondială, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) în consolidarea democrației, dar și modernizarea continuă a instituțiilor statale ale Republicii Moldova. Astfel, conținutul acestui subcapitol ne oferă posibilitatea de a observa rolul acestor instituții globale asupra dinamicii de dezvoltare, eficiența politicilor, înțelegerea procesului de integrare și de asimilare a valorilor și normelor democratice.

În Republica Moldova sunt implementate anual mai multe proiecte menite să asigure eficiența și buna funcționare a sistemului politic la toate nivelurile sale, proiecte care sunt dezvoltate cu suportul actorilor globali susnumiți, dar și alți donatori regionali precum ar fi: Agenția Suedeză de Dezvoltare și

Cooperare Internațională (SIDA); Fundația Est Europeană; Consiliul Europei; Ambasada Britanică la Chișinău; Agenția Austriacă pentru Dezvoltare; Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, etc. Prin aceste proiecte, s-a urmărit în complex consolidarea democrației prin dezvoltarea diverselor mecanisme care să permită funcționarea eficientă a sistemului politic, astfel încât să asigure o bună guvernare, care să aibă ca efect asigurarea statului de drept cu o economie de piață funcțională și reducerea decalajului de dezvoltare dintre regiuni. Începând cu 1992, ONU sprijină Republica Moldova în atingerea obiectivelor sale de dezvoltare majore și în îndeplinirea viziunii sale, și anume, cea de a deveni o țară europeană modernă și prosperă [43]. Astăzi, peste douăzeci de agenții rezidente și nerezidente ale ONU, fonduri și programe activează pe teritoriul Republicii Moldova. Inițial acestea au activat în temeiul a opt obiective de bază, denumite Obiective de Dezvoltare ale Mileniului, iar din anul 2015, acestea sunt completate de 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă, considerate obiective universale care să soluționeze cele mai persistente provocări cu care se confruntă lumea, din domeniul mediului, politic și economic.

În același timp, pe lângă ONU, la consolidarea democrației în Moldova a mai contribuit și USAID, și Banca Mondială. Acestea au finanțat și implementat diverse proiecte cu soluții concrete la problemele ce-au apărut în procesul de dezvoltare și consolidare a democrației în Republica Moldova. Proiecte precum ar fi: „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, „Parteneriatele din Moldova pentru o Societate Civilă Durabilă (perioada: 2013-2018)”; „Programul de Transparență și Responsabilitate Democratică (perioada: 2016- 2019)”; „Modernizarea serviciilor guvernamentale în Republica Moldova”, etc. toate acestea au contribuit la creșterea eficienței instituționale și a impactului măsurilor luate la toate nivelurile administrative. Totodată, aceste proiecte au fost axate și pe creșterea gradului de informare al cetățenilor cu privire la instituțiile politice și administrative. De asemenea, s-a reușit formarea și creșterea rolului societății civile, care este tot mai antrenată în diverse programe de advocacy atât la nivel național, cât și la nivel local.

În concluzie, vom sublinia că, pentru un stat în proces de tranziție ca Republica Moldova, crearea parteneriatelor pentru dezvoltare cu actorii globali este indispensabilă pentru atingerea unui nivel de viață înalt și alinierea țării la standardele internaționale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă soluționată pentru teorie și practică în domeniul științelor politice se exprimă prin elaborarea unei viziuni științifico-practice de ansamblu cu privire la analiza legăturii celor trei procese fundamentale, cum sunt democratizarea – modernizarea - globalizarea și impactul acestora asupra sistemului politic din Republica Moldova, fiind stabilit rolul jucat de actorii globali în consolidarea democrației și implementarea reformelor. Rezultatele obținute servesc în calitate de studiu de referință pentru comunitatea științifică care analizează și cercetează subiectul respectiv.

Ideile și concluziile științifice expuse în lucrare sunt rezultatul activității autorului pe parcursul anilor de doctorat, elaborate de sine stătător, și elucidate în 11 publicații științifice, 10 fiind fără coautori, prezentate la 8 foruri științifice naționale și internaționale. Rezultatele obținute au contribuit la soluționarea problemei științifice importante prin valorificarea științifico-aplicativă a unui subiect puțin elucidat în literatura de specialitate, din perspectiva trinomului „democratizare – modernizare – globalizare”.

Analiza documentelor și a lucrărilor publicate cu referire la subiectul cercetat ne permit să tragem **următoarele concluzii:**

1. Prezentarea studiilor istoriografice privind problema de cercetare demonstrează că până la momentul actual, subiectul democratizării, modernizării sistemului politic din Republica Moldova în condițiile globalizării, au fost amplu cercetate în mod separat, fiind cel mai adesea încadrat în studii generale, însă puțin elucidat în literatura de specialitate anume din perspectiva interdependenței dintre cele trei fenomene „democratizare – modernizare – globalizare”. Prin urmare, studiul în cauză prezintă o abordare originală a analizei evoluției sistemului politic moldovenesc prin prisma corelației celor trei fenomene sus-menționate [33, p.88-90].
2. Globalizarea contemporană se clădește pe o extinsă democratizare politică, ceea ce înseamnă că este asociată și cu libertatea cuvântului, libertatea de credință, presă liberă, dreptul de asociere liber consimțit, mobilitatea capitalului și a noilor tehnologii etc., globalizarea este indisolubil legată de modernizare (de aceea ea este văzută, adeseori, ca expresie a intereselor statelor capitaliste dezvoltate, capabile să susțină, financiar în primul rând, modernizarea, dar și democratizarea). Totodată, în condițiile actuale ale tendințelor de globalizare, acestea au menirea să asigure și să fortifice partea funcțională, de manifestare democratică a sistemelor politice, dar în același timp globalizarea este marcată și de interesele economice ale marilor corporații transnaționale; [35, p.55-77].
3. Așadar, dacă modernizarea la sfârșitul secolului al XIX-lea însemna afirmarea și constituirea statelor-națiune, atunci modernizarea actuală realizată în urma proceselor de democratizare și

globalizare creează context favorabil de afirmare și consolidare a sistemelor politice în majoritatea statelor, prin edificarea unui sistem politic pluralist și democratic cu instituții și norme care vin să stabilească statul de drept, economia de piață, libertățile și drepturile omului ca valori supreme. Menționăm că problema dată a fost cercetată la nivel practic, în particular modul de interacțiune a factorilor interni și externi în procesul de democratizare și modernizare a societății noastre, dar și a unor state din Centrul și Estul Europei. Între aceștia, rolul factorului global având o influență considerabilă asupra tranziției democratice, atât pozitivă, cât și negativă, în cazul când unii actori internaționali și regionali au interese opuse. De asemenea, transformările democratice, modernizatoare, în statele post-comuniste au avut diferite evoluții, acestea fiind strâns legate de existența unei societăți civile, a unei elite politice reformatoare și a unei idei naționale, integratoare [34, p.82-90].

4. În condițiile globalizării contemporane, contradicțiile existente pe arena mondială s-au diversificat. Printre problemele principale cu care se confruntă statele ex-sovietice se numără asigurarea securității individuale, instabilitatea politică și cea economică. Astfel, situația din spațiul ex-sovietic reprezintă o problemă de actualitate, „fierberea geopolitică” din această parte a lumii nu s-a terminat încă, în condițiile în care, pe de o parte, Federația Rusă depune toate eforturile pentru menținerea influenței sale în țările care au aparținut fostei URSS, iar pe de altă parte, noile state independente din spațiul ex-sovietic militează pentru o strategie proprie de dezvoltare, cel puțin declarativ, fără intervenția Moscovei, având ca model de inspirație democrațiile occidentale, interesate de realizarea stabilității internaționale și regionale [39, p.68-84].
5. Sistemul politic din Republica Moldova poate fi caracterizat printr-o evoluție neliniară ce a dus la transformări neprogramate, determinate de conjunctura politică dintr-o anumită perioadă. În acest context, clasa politică din Republica Moldova a fost divizată mereu pe anumite subiecte, în special asupra vectorului de dezvoltare externă. În toți anii de la declararea independenței, clasa politică anunță mereu inițierea unor reforme. Aceasta din cauza faptului că nu a existat o viziune strategică pe termen lung asupra viitorului și vectorului țării noastre. Oscilarea de natură continuă între Vest și Est a avut consecințe directe și asupra sistemului politic prin faptul că nu a impus clasa politică să realizeze reforme pe mai multe dimensiuni, care să aibă un impact semnificativ asupra funcționării sistemului respectiv conform principiilor democratice ale mecanismelor statale [32, p.160-161].

6. Cu toate că în toți anii de independență țara noastră a primit suport constant din partea partenerilor internaționali, putem constata că după aproape 30 de ani de la crearea Republicii Moldova și pornirea acesteia pe calea democratizării, ceea ce s-a reușit e doar formarea unei democrații parțial funcțională. Acest tip de democrație presupune existența unor instituții, procese și mecanisme specifice unei democrații. Însă instituțiile statale menite să asigure echilibrul democratic, cum ar fi cel al justiției, cel al asigurării ordinii interne, sunt vulnerabile factorului politic. Acestea fiind influențate și subordonate de către majoritatea guvernărilor ce s-au perindat. Rezultatele analizei proceselor de democratizare și modernizare a sistemului politic existent în Republica Moldova relevă faptul că evoluția acestuia a fost determinată de transformările democratice legate de căderea comunismului de la sfârșitul anilor '80, procesul de edificare a noului stat împreună cu sistemul politic [38, p. 37-42].
7. Actualmente Republica Moldova se află într-o situație de instabilitate geostrategică și într-un proces de tranziție democratică neterminată. Un aspect specific sistemului politic moldovenesc, este faptul că majoritatea guvernărilor s-au orientat asupra aspectului de armonizare legislativă și mai puțin spre dezvoltarea de mecanisme de implementare. Această situație a dus la o reformare parțială fără rezultate structural vizibile.
8. Analiza factorilor care au frânat realizarea până la capăt a procesului de democratizare a sistemului politic din Moldova, arată că această stare de lucruri ține de acțiunile clasei politice. Aceasta a reușit să compromită ideea europeană și înseși valorile democratice prin acțiuni de corupție, prin fraude bancare, reformele realizate fiind doar de suprafață, în esență persistând practici și acțiuni care demonstrează că încă nu s-a reușit formarea unui sistem care să excludă în mod real aceste fenomene.
9. În același timp, proiectele inițiate și implementate de organizațiile globale ONU, USAID și Banca Mondială, precum și Uniunea Europeană au reprezentat soluții concrete la problemele ce au apărut în procesul de dezvoltare și consolidare a democrației în Republica Moldova. Prin aceste proiecte s-a reușit să se reunească într-o anumită măsură efortul societății civile cu efortul clasei politice, pentru a crea un model de colaborare și de comunicare între cetățeni și reprezentanții aleși, de informare și de o mai bună implicare a cetățenilor în viața publică și politică a țării [36, p.88-100].

În baza investigațiilor întreprinse, în scopul îmbunătățirii situației aducem la adresa specialiștilor din domeniu, precum și pentru autoritățile publice din Republica Moldova, **următoarele recomandări:**

1. Deputații Parlamentului Republicii Moldova și întreaga clasă politică trebuie să găsească consens pentru a stabili *integrarea europeană ca proiect de țară*, care să fie inclus în Constituția Republicii Moldova, astfel ca pe viitor, indiferent de rezultatele alegerilor, guvernările ce vor prelua puterea să își construiască politicile pentru realizarea acestui proiect, astfel fiind stabilită o coerență în politica externă și cea internă a țării și evitându-se în acest mod alternanța de vector extern Est-Vest.
2. Codul electoral al Republicii Moldova să fie completat cu modificările necesare, așa încât să permită *Votul prin internet*. La nivel de legislație, trebuie întreprinse măsuri de modificare a cadrului legal care să includă atât reglementarea aspectelor tehnice ale votului prin internet, cât și a procedurilor de management al procesului electoral și altor operațiuni în contextul unui mecanism de vot bazat inclusiv pe tehnologiile informaționale. Necesitatea unui sistem de vot prin internet este argumentată de importanța asigurării dreptului la vot al cetățenilor aflați peste hotarele țării, dar și a altor categorii de alegători care nu se pot prezenta la vot în ziua alegerilor. Experiența alegerilor din ultimii 10 ani arată că a existat un număr mare de cetățeni aflați peste hotare care nu au putut să își exercite dreptul la vot, din motiv că biroul secției de votare era la distanțe foarte mari sau din motiv că se epuiza numărul buletinelor de vot, astfel fiind încălcat unul din principiile democrației – accesul direct, fără discriminare, al tuturor cetățenilor la dreptul de a alege.
3. Parlamentul Republicii Moldova să adopte unele reglementări care ar completa legislația, astfel încât *să nu mai fie posibilă utilizarea abuzivă a resurselor administrative în perioada electorală*. Cadrul normativ trebuie să reglementeze un sistem eficient de contestații în cazurile de abuz și de utilizare a resurselor administrative în ziua alegerilor, în fața unei Curți competente, independente și imparțiale sau a unui organ judiciar echivalent. În mod special, existența unui organ judiciar independent care să sancționeze utilizarea abuzivă a resurselor administrative este o condiție *sine qua non*. Problemele care derivă din disputele electorale ar trebui soluționate imediat de către o autoritate jurisdicțională specializată. În alegerile anterioare, majoritatea monitorizărilor realizate de organizațiile neguvernamentale naționale și internaționale au scos în evidență faptul că guvernările au utilizat resursele administrative pentru a obține votul alegătorilor, astfel, fiind distorsionat într-o anumită măsură rezultatul alegerilor și principiul competitivității între partide. Această măsură ar permite asigurarea neutralității și imparțialității în cadrul procesului electoral, ar asigura egalitatea de tratament între candidați și dintre partide în ceea ce privește resursele administrative, ar reduce avantajul

- deținerii unei funcții și ar asigura faptul că resursele administrative nu sunt folosite în scopuri partizane.
4. În scopul realizării unei democrații funcționale și moderne în Republica Moldova, care se realizează în mod special prin creșterea capacității de implementare a proiectelor, se recomandă crearea unui mecanism de perfecționare continuă a funcționarilor publici din Republica Moldova, prin antrenarea acestora în diverse programe de instruire și schimb de experiență cu funcționarii publici din diferite state membre ale Uniunii Europene, în vederea preluării bunelor practici, în mod special axate pe scrierea și implementarea proiectelor. Transferul de idei și practici poate genera efecte pozitive pe termen lung și flexibiliza modul de acțiune în scopul îmbunătățirii serviciilor prestate, poate moderniza tehnicile de lucru din cadrul administrației publice centrale și locale.
 5. Este necesar ca Uniunea Europeană, prin intermediul Comisiei Europene și instituțiile internaționale donatoare, să creeze mecanisme de control mai rigide privind implementarea programelor pe care le finanțează și să existe mecanisme eficiente de sancționare, în cazul utilizării ineficiente a fondurilor alocate pentru modernizarea țării.
 6. Specialiștii în domeniu, să completeze curriculumul gimnazial al disciplinei "Educația pentru societate" cu un curs didactic detaliat privind „Educația pentru democrație participativă în școlile din Republica Moldova”. Acest curs este o necesitate, deoarece va contribui la pregătirea unei generații noi de tineri care vor avea cunoștințe mai consolidate privind principiile și valorile democrației, înțelegând mai bine necesitatea implicării lor în activități civice și participative, aceștia vor avea o nouă viziune, vor înțelege mai bine locul și rolul lor în societate.
 7. Implementarea reformei sectorului justiției este una dintre principalele premise ale democrației. Reformarea reală a sistemului judiciar și combaterea corupției trebuie să fie realizate doar cu participarea și monitorizarea post-reformă a organismelor internaționale donatoare. Ultimele rapoarte ale Uniunii Europene și ale altor instituții internaționale arată că acest sector nu a fost reformat, ci, mai degrabă, subordonat de-a lungul timpului guvernărilor. Aceleași rapoarte evidențiază și alte vulnerabilități ale acestui sector, cum ar fi lipsa de independență și de integritate a unor judecători.
 8. Completarea și actualizarea platformei web www.amp.gov.md cu informații mai detaliate despre proiectele implementate în Republica Moldova, care să ofere informații bine structurate referitoare la toată asistența externă primită de Moldova de la comunitatea

internațională, ar contribui mult, atât, la eficientizarea activității structurilor ce se ocupă de acest domeniu, cât, și la sporirea gradului de transparență a activității instituțiilor statului. Acest instrument va facilita activitatea comunității științifice, ONG-urilor de profil, a mass-mediei și a tuturor părților interesate în procesul de documentare și realizare a materialelor privind contribuțiile financiare a donatorilor externi, astfel fiind posibilă combaterea speculațiilor politice privind suportul financiar primit de Republica Moldova.

Materialele cercetate, sistematizate și introduse în această teză, pot servi ca punct de plecare pentru investigațiile ulterioare în domeniul științelor politice. Materialele tezei pot fi de un real folos în procesul instructiv-educativ la diferite niveluri (gimnazial, liceal, universitar). Analiza și evoluția democratizării și modernizării sistemului politic din Republica Moldova reprezintă un subiect științific vast și complex, care necesită încă eforturi solide pentru a fi pe deplin cercetat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Acord de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și comunitatea europeană a energiei atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte [online]. [citat 29.03.2018]. Disponibil: <https://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>
2. ALMOND, G., VERBA, S. Cultura civică. Atitudini politice și democrație în cinci națiuni. București: CEU Press Editura Du Style, 1996. 391 p. ISBN 973-97309-0-6.
3. BARI, I. Probleme globale contemporane. București: Editura Economică, 2003. p.28. ISBN 973-590-773-9.
4. BLOKLAND, H. Modernization and Its Political Consequences. Weber, Mannheim, and Schumpeter. London: Yale University Press, 2006. 278 p. ISBN 978-0300204964
5. BRZEZINSKI, Z., Europa Centrală și de Est în ciclul tranziției. București: Editura Diogene, 1995. 320 p. ISBN 973-96059-6-6.
6. CAPCELEA, V. Tranziția moldovenească: fazele, elementele structurale, dimensiunile, paradoxurile, eșecurile și avatarurile. Chișinău: ARC, 2012, 190 p. ISBN 9789975617031.
7. CERNENCU, M., RUSNAC, Gh., GALBEN, A., SOLOMON, C. Republica Moldova: Istoria Politică (1989-2000), Documente și materiale. Vol. I și II. Chișinău: USM, 2004. 544 p; 458 p. ISBN 9975-917-97-6.
8. CIOBANU, I. Relația democratizare-modernizare în sistemele politice ale CSI, specificul Moldovei, Ucrainei și Federației Ruse. În: Revista de filosofie, sociologie și științe politice, Vol. II (173), Chișinău, 2017, p. 68-84. ISSN 1857-2294.
9. COLAȚCHI, A. Criza politică și consolidarea democrației în Republica Moldova. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), nr. 1. Chișinău, 2011. ISSN 1812-2566.
10. DIAMOND, L. Developing Democracy: Toward Consolidation. JHU: Press Edition, 1999. 384 p. ISBN 978-0801861567.
11. EASTON, D. Sistemul politic. București: Meronia, 2000. 218 p. ISBN 9789739392860.
12. EȘANU, C. Globalizarea – abordări, componente și consecințe. În: Procesul de globalizare: provocări și soluții. Chișinău: CEP USM. 2004, pp. 115. ISBN 9975-70-392-5.
13. FISICHELLA, D. Știința politică. Probleme, concepte, teorii. Chișinău: 2000, 406 p. ISBN 978-973-46-0107-3.
14. FRUNTAȘU, P. Sisteme politice contemporane. Partea I și II. Chișinău: CEUSM, 2001. 368 p.; 430 p. ISBN 9975-70-091-8; ISBN 9975-70-092-6.
15. FUKUYAMA, F. Sfârșitul istoriei și ultimul om. București: Paideea, 1994. 351 p. ISBN 973-9131-33-6.
16. GORINCIOI, R., ȚVEATCOV, N., MOȘNEAGA, V. Cooperare regională și integrare europeană în Sud-Estul Europei studii de caz. Materialele conferinței internaționale „Cooperarea regională și integrarea europeană a Republicii Moldova, Ucrainei și României”. Chișinău: CEP USM, 2006. 196 p. ISBN 978-9975-9572-5-0.
17. GORINCIOI, R. Democratizarea Republicii Moldova în contextul proceselor de globalizare: Autoreferat tz. de dr. Chișinău, 2005, 20 p. C.Z.U.: 321(478).043.2.
18. GRUGEL, J. Democratizarea. O introducere critică. Iași: Polirom, 2008. 267 p. ISBN 978-973-46-1064-8.

19. HELD, D., Modele ale democrației. București: Univers, 2000. 321 p. ISBN 973-7456-0044-1.
20. HIRST, P., THOMPSON, G. Globalizarea sub semnul întrebării. Economia internațională și posibilități de guvernare. București: Trei, 2002. 240 p. ISBN 973-8291-25-9.
21. HUNTINGTON, S. Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale. Foreign Affairs 1993. 528 p. ISBN 973-9241-58-1.
22. HUNTINGTON, S. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1991. pp. 45-46. ISBN 978-0-8061-8604-7.
23. JUC, V. Viața politică în Republica Moldova. În: Destin românesc. Revista de istorie și cultură. Nr. 4, an. VIII nr. 32. București-Chișinău. 2001. pp. 33-36. ISSN 1857-1964.
24. JUC, V., JOSANU, V., RUSANDU, I. Sisteme politice tranzitorii din Europa de Sud-Est (studiu comparat). Chișinău: Institutul de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2008. 202 p. ISBN 978-9975-62-223-3.
25. KARPINSKI, J. A. B. C.-ul democrației. București: Humanitas, 1993. 144 p. ISBN 973-28-0397-5.
26. LIPHART, A. Democrația în societățile plurale. Iași: Polirom, 2002. 296 p. ISBN 973-683-954-0.
27. MARGA, A. Cultură, democrație, modernizare. București: Institutul Cultural Român, 2012. 216 p. ISBN 978-973-577-640-4.
28. Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist European; red. șt.: V. JUC, Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018. Tipografia Centrală. 512 p. ISBN 978-9975-3043-8-2.
29. MORLINO, L. Democrație și democratizări. Iași: Institutul European, 2015. 303 p. ISBN 978-606-24-00866.
30. MOȘNEAGA, V., MOHAMADIFARD, Gh., TEOSA, V. Republica Moldova: două decenii pe calea democrației și independenței. Iași: Pan Europe, 2009. 241 p. ISBN 978-973-848367-5.
31. MOȘNEAGA, V., RUSNAC, Gh., Republica Moldova: 10 ani pe calea democrației și independenței. În: Republica Moldova la începutul mileniului III: realități și perspective. Chișinău, 2001. ISSN 9975-70-032-2.
32. PÎRȚAC, Gr. Managementul crizelor politice în contextual transformărilor democratice din Republica Moldova. În: Teoria și practica administrării publice. Chișinău: 2013. pp. 128-131. ISBN 978-9975-4241-9-6.
33. PRZEWORSKI, A. Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 183 p. ISBN 0-521-42335-X.
34. Republica Moldova în contextul necesităților de modernizare. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018. Tipografia Centrală. 256 p. ISBN 978-9975-144-49-0.
35. REVEL, J. Revirimentul democrației. București: Humanitas, 1995. p. 367. 446 p. ISBN 973-28-0580-3.
36. ROBERTSON, R. Globalization: Social Theory and Global Culture. SAGE Publications, 1992, 188 p. ISBN 9780803981874.
37. SACA, V. Interese politice și relații politice: Dimensiuni tranzitorii. Chișinău: CEP USM, 2001. 472 p. ISBN 9975-70-044-6.
38. SACA, V. Aspecte ale modernizării sociopolitice a Republicii Moldova în contextul tranziției spre democrație. În: Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018, Tipografia Centrală, pp. 44-71. ISBN 98-9975-3043-8-2.

39. SANDU, I. Corelația dintre structura și cultura politică în procesul democratizării societății moldovenești. În: Republica Moldova: două decenii pe calea democrației și independenței. Iași:2009. pp.141-152. ISBN 978-973-8483-67-5.
40. SARTORI, G. Teoria democrației reinterpretată. Iași: Polirom,1999, 512 p. ISBN973-683-144-2.
41. SOLOMON, C. Aspecte ale vieții politice în Republica Moldova (1989-2002). Chișinău: CEP USM, 2002. pp. 5-6. 264 p. ISBN 9975-70-161-2.
42. SOLOMON, C. Managementul politic în Republica Moldova: Aspecte teoretico-practice. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică) 2010, nr.4 (LI). ISSN 1812-2566.
43. Suport și proiecte comune ale ONU. [online]. [citat 29.03.2019]. Disponibil: <http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/our-work/joint-un-projects.html>
44. TEUNE, H., Global Democracy. The Annals of the American Academy of Political and Social Science 2002. Vol.581. pp.22-34. ISSN 0002-7162.
45. TOCQUEVILLE, A. Despre democrație în America. București: Humanitas, 2005. 455 p. ISBN 973-50-0865-3.
46. VARZARI, P. Europeanizarea și democratizarea din perspectiva integrării europene a Republicii Moldova. În: Analele științifice. Ed. I. Vol. 1 / Univ. de Studii Politice și Econ. Europene „Constantin Stere”. Chișinău: USPEE „Constantin Stere”, 2013. pp. 100-109.
47. VARZARI, P. Elita politică și birocrăția în contextul realizării reformelor democratice (cazul Republicii Moldova). Monografie. Chișinău: Pontos, 2013. 366 p. ISBN 978-9975-51-447-7.
48. VARZARI, P., TĂBĂRȚĂ I. Societatea civilă - factor al democratizării. În: Revista de filozofie, sociologie și științe politice, Nr. 1(152) Chișinău, 2010. p.71-82. ISSN 1957-2294.
49. VASILESCU, Gr. Procesul de integrare europeană prin dimensiunile sale externă și internă: aspect teoretico-conceptuale. În: MOLDOSCOPIE, Chișinău, 2013, nr.3, pp.182-196. ISBN 1812-2566.
50. ИЛЪИН, М. В. Идеальная модель политической модернизаций пределы ее применимости. [online]. Москва: 2002. [citat 23.03. 2019]. Disponibil: <http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/encyclopedia:0126562>
51. ИНГЛХАРТ, Р., ВЕЛЬЦЕЛЬ К. Модернизация, культурные изменения и демократия. Последовательность человеческого развития. Москва: Новое изд-во, 2011. 464 с. ISBN 978-5-9837-14-2.
52. ИНОЗЕМЦЕВ, В., Демократия и модернизация. Москва: Европа, 2010. 318 с. ISBN 978-5-904663-09-4.
53. КАШКИН, С.Ю., КАЛИНИЧЕНКО, П.А., ЧЕТВЕРИКОВ, А.О. Европейское оборонное сотрудничество. Документы и комментарии. Москва: Профобразование, 2004. 72 с. ISBN 978-5-9327-14-2.
54. НИКИФОРОВ, К.В. Центральная и Юго-Восточная Европа. Конец XX – начало XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник. Москва, 2015. 480 с. ISBN 978-5-4469-0368-9.
55. ТОРКУНОВ, А., СИМОНИЯ, Н. Глобализация, структурный кризис и мировое лидерство. Мифы и реальность. Москва: Международная жизнь, 2013. 88 с. ISBN 978-5-4422-0368-9.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA CERCETATĂ:

1. **CIOBANU, Ion.** *Aspecte generale și particulare ale modernizării sistemului politic din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor, Științe sociale. Conferință științifică națională cu participare internațională „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”; Ediția IV, UNAȘM, 10 martie 2015, Chișinău, pp. 160-161.
2. **CIOBANU, Ion.** *Particularitățile procesului de modernizare al sistemului politic din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor, Științe sociale. Conferință științifică internațională, Universitatea „B. P. Hasdeu”, 5 iunie 2015, Cahul, pp. 37-42.
3. **CIOBANU, Ion.** *Considerații privind conceptul democratizării, modernizării și globalizării al sistemului politic din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor. Conferința științifică internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 7-8 noiembrie 2015, pp.88-90.
4. **CIOBANU, Ion.** *Impactul democratizării și europenizării asupra modernizării sistemului politic al Republicii Moldova.* În: International Conference „Political science, international relations and Security Studies”, 27-29 mai 2016, Sibiu, România, pp.82-90.
5. **CIOBANU, Ion.** *Parteneriatul Estic – factor modernizator al sistemului politic al Republicii Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor. Științe sociale. Conferință științifică națională cu participare internațională „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”; Ediția V, UNAȘM, 25 mai 2016, Chișinău, pp. 53-57.
6. **CIOBANU, Ion.** *Democratizarea sistemului politic al Republicii Moldova în condițiile alternanței Vest-Est.* În: Rezumate ale comunicărilor. Științe sociale. Conferință științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău, pp. 285-288.
7. **CIOBANU, Ion.** *Statul de drept – condiție obligatorie în edificarea democrației în Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor. Științe sociale. Conferință științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, CEP USM, 8-9 noiembrie 2018, Chișinău, pp.85-87.
8. **CIOBANU, Ion, SACA Victor.** *Relația democratizare-modernizare în sistemele politice ale CSI, specificul Moldovei, Ucrainei și Federației Ruse.* În: Revista de filosofie, sociologie și științe politice, vol. II (173), Chișinău, 2017, pp. 68-84. Categoria B.
9. **CIOBANU, Ion.** *Interconexiunea dintre democrație și modernizare a sistemului politic din Republica Moldova.* În: Revista de filosofie, sociologie și științe politice. vol. II (177), Chișinău, 2018, pp. 88-100. Categoria B.

- 10. CIOBANU, Ion.** *Impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice a statelor est-europene în contextul globalizării.* În: Revista MOLDOSCOPIE, nr. 4 (LXXV), Chișinău, 2016, pp. 57-77. Categoria C.
- 11. CIOBANU, Ion.** *Rolul Organizației Națiunilor Unite, ca și actor global, în dezvoltarea democrației din Republica Moldova.* În: Rezumate ale comunicărilor, Științe sociale. Conferință științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Chișinău: CEP USM, 7-8 noiembrie 2019, pp.108-112.

ADNOTARE

Ciobanu Ion. Democratizarea și modernizarea sistemului politic din Republica Moldova în contextul globalizării. Teză de doctor în științe politice. Chișinău, 2020.

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 258 de titluri, 148 de pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, democrație, tranziție, democratizare, modernizare, globalizare, sistem politic, Uniunea Europeană, actori globali, transformări democratice.

Domeniul de studiu: științe politice.

Scopul și obiectivele tezei: scopul propus este de a studia democratizarea sistemului politic moldovenesc, prin prisma corelației cu modernizarea și globalizarea, precum și influențele acestor factori asupra evoluției instituționale și relațional-politice a Republicii Moldova. Obiective trasate: a realiza o analiză istoriografică complexă a cercetărilor științifice în domeniu atât ale autorilor din țară, cât și a celor de peste hotare, demers necesar pentru cunoașterea și înțelegerea constituirii și evoluției fenomenelor de „democratizare”, „modernizare” și „globalizare”; a examina abordările teoretico-metodologice ale corelațiilor din cadrul trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” prin prisma evoluției sistemului politic; a evalua impactul transformărilor democratice asupra modernizării sistemelor politice în unele state est-europene în contextul provocărilor globale; a examina specificul relației democratizare-modernizare în sistemele politice ale unor state ex-sovietice; a cerceta geneza și evoluția sistemului politic moldovenesc; a reliefa relația de interconexiune dintre democratizare și modernizare ale sistemului politic din Republica Moldova; a determina impactul europenizării asupra sistemului politic moldovenesc; a stabili rolul actorilor globali în dezvoltarea democrației din Moldova.

Problema științifică importantă soluționată pentru teorie și practică în domeniul științelor politice se exprimă prin determinarea și analiza rolului pe care l-au avut actorii globali în procesul de democratizare și modernizare al sistemului politic moldovenesc, fapt care a condus la reliefaarea unui studiu complex pentru reprezentanții comunității științifice, ai instituțiilor guvernamentale și sectorului asociativ și a permis prezentarea unor recomandări privind consolidarea și funcționarea democrației în Republica Moldova.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în încercarea autorului: 1) de a realiza o sinteză în ansamblu a celor mai importante idei, teorii, concepții și modele ale democratizării, modernizării și globalizării din literatura de specialitate; 2) de a aborda pentru prima dată, într-o lucrare de acest gen, o analiză complexă a interacțiunii trinomului „democratizare-modernizare-globalizare” în contextul evoluției sistemului politic; 3) de a determina rolul și impactul actorilor globali asupra consolidării instituționale a Republicii Moldova; 4) de a reliefa detaliat evoluția democratică a sistemului politic moldovenesc în perioada 1989-2019; 5) de a evalua impactul raportului democratizare-modernizare asupra proceselor eurointegraționiste.

Semnificația teoretică a cercetărilor se manifestă prin obținerea unor rezultate referitoare la particularitățile metodologice de abordare a transformărilor democratice; determinarea unor elemente specifice ale proceselor de democratizare, modernizare și globalizare; precizarea condițiilor de evoluție și funcționare a sistemului politic moldovenesc.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în posibilitatea utilizării materialului tezei în procesul didactic și pentru realizarea unor ulterioare cercetări în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice s-a produs prin 11 publicații și 8 comunicări la conferințe științifice naționale și internaționale, și reprezintă rezultatul cercetărilor realizate de autor pe parcursul anilor de studii la doctorat. Teza de față constituie și un suport metodologic pentru cercetătorii care examinează domeniul științelor umaniste privind sistemul politic, economic și social atât pentru mediul preuniversitar, cât și cel universitar.

ANNOTATION

Ciobanu Ion. Democratisation and modernisation of the political system in the Republic of Moldova in the context of globalisation. PhD thesis on political science. Chişinău, 2020.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 258 sources, 148 pages of basic text. The results are published in 11 scientific works.

Keywords: Republic of Moldova, democracy, transition, democratisation, modernisation, globalisation, political systems, European Union, global actors, democratic transformations.

Field of study: political science.

Purpose and objectives of the thesis: the purpose is to realise a political study of democratisation of Moldovan political system through the lens of correlation with modernisation and globalisation - key factors that determine and affect the institutional evolution and political actions in the Republic of Moldova. The objectives: to carry out a complex historiographical analysis of field-specific scientific studies by both national and foreign authors, necessary for finding out and understanding the formation and evolution of the 'democratisation', 'modernisation' and 'globalisation' phenomena; examine the theoretical and methodological approaches of the correlation between the 'democratisation-modernisation-globalisation' trinomial through the lens of the political system evolution; assess the impact of democratic transformations on the modernisation of political systems in certain Eastern European states in the context of global challenges; examine the specifics of democratisation-modernisation relation in the political systems of certain former-Soviet states; research into the origin and evolution of the Moldovan political system; highlight the interconnection between the democratisation and modernisation of the political system in the Republic of Moldova.

The important scientific problem resolved to theory and practice in the field of political science consists in developing a scientific-practical overview through identifying and analysing the role of global actors in the process of democratisation and modernisation of the Moldovan political system – which led to carrying out of a complex study for the representatives of scientific community, governmental institutions and associative sector, and allowed to give certain recommendations for strengthening and operation of democracy in the Moldova.

Scientific novelty of the obtained results consists in carrying out a research, and the author's attempt to: 1) summarize the most important ideas, theories, concepts and patterns of democratisation, modernisation and globalisation in both national and international professional literature; 2) for the first time (in this kind of thesis) carry out a complex analysis of interaction of the 'democratisation-modernisation-globalisation' trinomial in the context of evolution of the Moldovan political system; 3) determine the role and impact of global actors in the institutional consolidation of the Republic of Moldova; 4) present in details the democratic evolution of the Moldovan political system during the 1989-2019 period; 5) assess the impact of the democratisation-modernisation correlation in the context of the European integration processes.

Theoretical signification of the researches manifested by indispensable argument and by obtainment of results related to the methodological peculiarities in approaching democratic transformations; determination of elements inherent to the processes of democratisation, modernisation and globalisation; specification of conditions of evolution and functioning of the Moldovan political system.

Applicative value of the work consists in the possibility of using this theoretical material in the didactic process and for carrying out further research in the field.

The implementation of scientific results was achieved through 11 reports and 8 communications at National and International scientific Conferences, and represents the result of research carried out by the author through the years of doctoral studies. This thesis can also serve as a methodological support for researchers who examine the field of humanities as regards the political, economic and social system, both for the pre-university and university environments.

АННОТАЦИЯ

Чобану Ион. Демократизация и модернизация политической системы Республики Молдова в контексте глобализации. Диссертация на соискание учёной степени доктора политических наук. Кишинэу, 2020.

Структура работы: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография, насчитывающее 258 источников, 148 страниц основного текста. Результаты исследования представлены в 11 публикациях.

Ключевые слова: Республика Молдова, демократия, переход, демократизация, модернизация, глобализация, политическая система, Европейский Союз, глобальные субъекты, демократические преобразования.

Область исследования: политические науки.

Цель и задачи работы: цель исследования состоит в политологическом анализе процессов демократизации молдавской политической системы с точки зрения их соотношения с модернизацией и глобализацией, а также влияние этих факторов на институциональное развитие и политические отношения в РМ. Задачи: комплексный историографический анализ профильных научных исследований национальных и зарубежных авторов, уяснения понятий «демократизация», «модернизация» и «глобализация»; пояснение теоретико-методологических подходов относительно соотношения тринома «демократизация-модернизация-глобализация» с точки зрения развития политической системы; оценка влияния демократических преобразований на модернизацию политических систем ряда восточноевропейских стран в контексте глобальных проблем; специфика соотношения «демократизация-модернизация» в политических системах ряда постсоветских стран; происхождение и развитие молдавской политической системы; установление взаимосвязи между демократизацией и модернизацией политической системы в Молдове.

Важная научная проблема, разрешаемая в работе, состоит в разработке обобщающего научно-практического подхода посредством определения и анализа роли глобальных субъектов в процессе демократизации и модернизации молдавской политической системы, обусловившего проведение комплексного исследования, ориентированного на представителей научного сообщества, государственных учреждений и сектора общественных организаций, что позволило предложить ряд рекомендаций касательно укрепления и функционирования демократии в Республике Молдова.

Научная новизна полученных результатов заключается в проведении обобщающего исследования, состоящего в попытке автора: 1) обобщить наиболее важные идеи, теории, концепции и модели демократизации, модернизации и глобализации, представленные в международной и национальной специальной литературе; 2) впервые (в рамках работы такого рода) комплексно проанализировать взаимодействие тринома «демократизация-модернизация-глобализация» в контексте развития молдавской политической системы; 3) определить роль и влияние глобальных субъектов в организационном укреплении Республики Молдова; 4) детально представить демократическую эволюцию молдавской политической системы в период с 1989 по 2019 гг.; 5) оценить взаимовлияние процессов демократизации и модернизации в контексте евроинтеграции.

Теоретическая значимость диссертации заключается в аргументировании настоятельной необходимости дальнейшего демократического развития и в получении результатов, связанных с методологическими особенностями подхода к демократическим преобразованиям; в определении элементов, характерных для процессов демократизации, модернизации и глобализации; в уточнении условий развития и функционирования молдавской политической системы.

Практическая ценность диссертации заключается в возможности использования данного теоретического материала в дидактическом процессе, а также для проведения дальнейших исследований в этой области.

Внедрение научных результатов: полученные результаты нашли свое отражение посредством в 11 докладов и сообщений на 8 народных и международных научных конференциях и представляют собой результат исследований, проводимых автором на протяжении периода обучения в докторантуре.

CIOBANU ION

**DEMOCRATIZAREA ȘI MODERNIZAREA SISTEMULUI POLITIC DIN REPUBLICA
MOLDOVA ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII**

Specialitatea 561.01 –

Teoria, metodologia politologiei; instituții și procese politice

Rezumatul tezei de doctor în științe politice

Aprobat spre tipar: 09.10.2020	Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tirajul 40 ex.
Coli de tipar: 2,3	Comanda nr. 75/20

CEP USM, str. Mateevici 60, Chișinău, MD 2009,

Republica Moldova